

Izvan konteksta

Lončarić, Leni

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:685613>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-20**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

Sveučilište Sjever

Završni rad br. 139/MED/2023.

izvan konteksta

Leni Lončarić, 0336048421

Koprivnica, srpanj 2023. godine

Sveučilište Sjever

Medijski dizajn

Završni rad br. 139/MED/2023

izvan konteksta

Studentica

Leni Lončarić, 0336048421

Mentor

Doc. Art. Niko Mihaljević

Koprivnica, srpanj 2023. godine

Prijava završnog rada

Definiranje teme završnog rada i povjerenstva

ODJEL Odjel za umjetničke studije

STUDIJ preddiplomski sveučilišni studij Medijski dizajn

PRISTUPNIK Leni Lončarić

MATIČNI BROJ 0336048421

DATUM 27. 6. 2023.

KOLEGIJ Kreativni proces

NASLOV RADA Izvan konteksta

NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU Out of context

MENTOR Niko Mihaljević

ZVANJE doc. art.

ČLANOVI POVJERENSTVA

doc. art. Andro Giunio, predsjednik

1. doc. art. Luka Borčić, član

2. doc. art. Niko Mihaljević, član

3. doc. art. Igor Kuduz, zamjenski član

4.

5.

Zadatak završnog rada

BROJ 193/MED/2023

OPIS

"Izvan konteksta" je umjetnička knjiga oblikovana kao književna drama. Knjiga obuhvaća kratke događaje iz osobnog svakodnevnoga života. Riječ je o autorskom tekstu čiji je proces započeo zapisivanjem humorističnih razgovora i situacija te se kasnije pretvorio u dramski tekst. Posebna je pozornost posvećena tipografiji koja naglašava pojedine dramske elemente te pridonosi vizualnoj privlačnosti, čitkost i jasnoći. Teorijski dio istražuje dramu kao književnu vrstu. Usporedno, analizira se utjecaj drame na tekst i grafički dizajn knjige. Objašnjava se relacija teksta i prijeloma kao i sklad između književne vrste i izabrane tipografije. Također se istražuje povijest korištenog tipografskog pisma.

Ovaj rad:

- istražuje književnu vrstu drame te definira njezine elemente
- analizira proces oblikovanja knjige (ideja, format, prijelom, tipografsko pismo...)
- istražuje umjetnički medij „artist book“ (umjetnička knjiga)
- analizira utjecaj strukture drame na finalan proizvod
- ostvaruje finalni grafički proizvod (knjiga)

ZADATAK URUČEN

3.7.2023.

POTPIS MENTORA

LENI LONČARIĆ

Sažetak

Za zadatak na kolegiju „Kreativni proces” iskorišteni su zapisivani duhoviti citati grupe mladih studenata. Kako bi bili razumljivi, naknadno su, u obliku didaskalija smješteni u situaciju. Taj je zadatak rezultirao knjigom nalik na dramu. Ovaj rad osvještava kreativni proces pisanja i grafičke obrade knjige te je smješta u kontekst dramskih tekstova. Također se opširnije obrađuju teme drama, knjiga te umjetnička knjiga. Osim toga se daje uvid u tipografiju.

Ključne riječi: drama, knjiga, grafički dizajn, kreativni proces

Summary

For the assignment in the course "Creative process" I used humorous quotes from young students. In order to make them discernible, they were later elucidated with the help of didaskalia. This task resulted in a drama-like book. The theoretical part brings awareness to the creative process of writing and graphic design of the book, moreover, it places it in the context of dramatic texts. The topics of plays, books and art books are also covered in more detail. In addition, an insight into typography is given.

Keywords: drama, book, graphic design, creative process

Sadržaj

1.	Uvod.....	11
2.	Drama.....	12
2.1.	Vrsta drame	13
2.2.	Nastanak i kratka povijest drame	14
2.3.	Avangardna drama	15
3.	Knjiga.....	17
3.1.	Tradicionalna knjiga.....	17
3.2.	Umjetnička knjiga (eng. <i>Artist book</i>)	19
3.3.	Tipografija	21
4.	Izvor nadahnuća	22
4.1.	Začetak	22
4.2.	Ideja.....	23
4.2.1.	<i>Drama za čitanje</i>	24
4.2.2.	<i>Atmosfera</i>	25
4.3.	Naslov <i>izvan konteksta</i>	25
5.	Proces izrade	26
5.1.	Prva verzija.....	27
5.2.	Zašto sam nastavila pisati.....	28
5.3.	Druga verzija	29
5.4.	Treća verzija	30
5.5.	Četvrta verzija	31
5.6.	Finalna verzija	32
5.6.1.	<i>Jezik</i>	33
5.6.2.	<i>Adobe Caslon Pro</i>	34
6.	Uvez i papir	36
7.	Zaključak.....	37
8.	Literatura	38

1. Uvod

Ovaj rad prati nastajanje i dizajniranje moje prve knjige „izvan konteksta”. Kratki *citati* (crtice) zapisivani u smiješnim životnim situacijama (s predumišljajem pisanja dnevnika) su se stjecajem raznih okolnosti nametnuli u formi knjige, tj. drame za čitanje.

Rad će se osvrnuti na strukturu i nastanak dramskih vrsta s naglaskom na avangardnu dramu, na čijem je tragu ova knjižica. Pisanje ovog elaborata zapravo je osvještavanje kreativnog procesa od ideje do finalnog proizvoda. Posebna je pozornost posvećena grafičkom izgledu teksta kao i vanjskom izgledu knjige.

2. Drama

Teorije koje književnost dijele na vrste određuju dramu kao treći književni rod uz epiku i liriku (tj. poeziju i prozu) ali istodobno i kao treću (povijesno najmlađu) vrstu unutar dramskog roda, uz tragediju i komediju. [1]

Vjerojatni začetnik tih teorija je Platon koji govori o tri vrste pjesništva i pričanja (Država, 3.knjiga), a ime drama je prvi upotrijebio Aristotel u „O pjesničkom umijeću, 3. knjiga”. Naziv dolazi od grčke riječi drama što znači radnja.

Osnova svakog dramskog teksta su dijelovi namijenjeni publici (ono što glumci govore) te oni namijenjeni redatelju i glumcima – imena likova te didaskalije (upute što glumci trebaju raditi i kako govoriti). Oni se razlikuju vrstom tiskarskog sloga, a didaskalije su često dodatno u zagradi. Kako se u 19. stoljeću drame sve češće objavljuju u knjigama te se obraćaju čitalačkoj publici (tzv. „kazalište u naslonjaču”) dramatičari počinju pisati opsežne predgovore i obavijesti o likovima i odnosima među njima. Teoretičari 20. stoljeća istražuju „glavni i pomoćni tekst” u drami. Njihovi su se odnosi mijenjali u povijesti – od gotovo potpunog izostanka pomoćnog teksta (antička, elizabetanska, klasicistička pa čak i postmodernistička drama, npr. djela B. M. Koltesa, do drama u kojima ne postoji glavni tekst, npr. djela S. Becketta te P. Handkea.

Fabula se u drami ne pripovijeda, nego se odvija kroz izmjenu dramskih situacija. Autor se izražava isključivo kroz govor likova. Očito je da u dramskom tekstu izostaje autorov, subjektivni glas. Riječi i misli likova ponuđene su publici direktno, bez posrednika. „Dramatičar je u drami odsutan. On ne govori, on je potaknuo govor.” (P. Szondi) [2] Nema li publike, drama ne postoji. Tekstovi koji su stvoreni da budu izvedeni na sceni kao način umjetničke komunikacije, traže emocionalno uzbuđenje gledatelja te bez njih gube svrhu. Pa ipak, postoje i dramski tekstovi koji nisu namijenjeni izvedbi, tzv. drame za čitanje. [2]

Na početku dramskog djela jedini je dio teksta koji ne izgovaraju glumci, a namijenjen je i publici, naslovljen je „Osobe” ili „Lica”, a publici se nudi kao „Program” u koji se dodaju imena glumaca, redatelja i scenografa, a često i drugih učesnika u predstavi. To je važan strukturalan dio jer uvodi u radnju, omogućuje pravilno razumijevanje, a često i upozorava na dramsku vrstu.

Očito je da u dramskom tekstu nema opće perspektive pripovjedača te karakter likova određuje isključivo njihov govor. Tradicionalni dramski tekst čini radnja koja se sukcesivno pokazuje od početka do kraja odnosno postupno se odvija prema cilju. Pisac često oblikuje jezični izraz tako da pogoduje razvoju radnje pa posljedično govor pojedinih likova biva shvaćen isključivo kao dio

cjeline. „Činjenica da se svaki dramski tekst prilagođuje budućoj predstavi, a buduća predstava svojim gledateljima, nije još dokaz da drama nije pjesničko djelo prije i poslije predstave.” (Mrkšić:85) [2]

Tradicionalno se dramsko djelo razvija od zapleta do raspleta kroz napetost koja proistječe iz suprotnosti (ili htijenja likova ili njihovih stavova) koje postupno rastu da bi se nekako razriješile u očekivanom ili neočekivanom završetku.

Još je Aristotel govorio o potrebi jedinstva radnje u drami, tj. cjelovitosti zbivanja koje nužno ima početak, sredinu i završetak. Kasnije je stvoreno učenje o trima jedinstvima (radnje, mjesta i vremena) kao pravilo za pisanje drame. Mnogi teoretičari smatraju da se idealno zamišljena drama sastoji od 5 dijelova koji čine etape u razvoju radnje – ekspozicija, zaplet, kulminacija, peripetija i rasplet. [1]

Što se tiče stilskih sredstava, drama se zasniva na dijalogu u kojem likovi neposredno izražavaju različita stajališta, opravdavajući vlastite ili osporavajući tuđe misli tako da se suprotnosti postupno produbljuju do stupnja kad je nužan sukob. Monolog je, pak, neka vrsta dijaloga sa samim sobom. S obzirom na to da nema opisa karaktera, na ovaj je način moguće prikazati unutarnja kolebanja pojedinca kao i sukob s uobičajenim shvaćanjima ili društvenim normama kao i za iznošenje idejnih stavova. Drama zahtijeva strogu koncentraciju na najbitnije elemente, vrijeme joj je ograničeno (da je publika prati bez zamaranja) dok je prostor u velikoj mjeri ograničen pozornicom te stoga teži intenzitetu izraza.

2.1. Vrsta drame

„Dramska se napetost načelno može razriješiti samo na dva načina: katastrofom odnosno smrću junaka, tj. najvećom mogućom nesrećom, ili raspletom u smislu neke vrste općeg pomirenja (...) uvođenjem novog aspekta s kojeg se ljudske strasti i nevolje čine zapravo smiješnima. Stoga se u osnovi mogu razlikovati dvije temeljne dramske vrste: tragedija i komedija. (...) One su ujedno dvije najranije oblikovane dramske vrste u povijesti književnosti europskog kulturnog kruga.” (Solar:189) [1] Obje su se razvile u staroj Grčkoj iz obreda posvećenih bogovima te su tijekom vremena izgubile obredni smisao.

„Dramu u užem smislu riječi mnogi teoretičari smatraju trećom osnovnom vrstom dramske književnosti. Suprotnost između tragičnog i komičnog, naime, prirodno nije apsolutna. (...) tako je drama bliža tragediji no komediji, ali ne teži nužno uzvišenosti stila niti konačnom tragičnom završetku.” (Solar:193) [1]

2.2. Nastanak i kratka povijest drame

Naziv „tragedija” potječe od grčkih riječi *tragos* (jarac) i *ode* (pjesma) jer su u početku članovi kora bili zaogrnuti jarečom kožom. Tematika je preuzeta iz mitova, a u izvedbi kor igra važnu ulogu. Njezini su glavni dijelovi bili prolog (predgovor), epizodij (dijaloški dio između korskih pjesama), stasim (stajuća pjesma kora) te eksod (izlazna pjesma kora na kraju). „Dijalozi su se u tragediji recitali, a pjesme su se pjevale uz ples i glazbenu pratnju koju je komponirao sam pjesnik. Procvat tragedije u staroj Grčkoj zbio se u 5.st.pr.K., a najveći grčki tragičari su Eshil, Sofoklo i Euripid.

Iako su se tijekom povijesti stvari drastično mijenjale „... ostaju neke karakteristike na osnovi kojih se može govoriti o tragediji kao posebnoj dramskoj vrsti u svim književnim razdobljima. To su: tragički junak, tragička krivnja, tragičan završetak i uzvišen stil.” (Solar:190) [1]

Aristotel, prvi teoretičar tragedije smatrao je kako tragedija treba izazvati strah i sažaljenje te tako pročistiti osjećaje gledaoca, nazvavši to „katarzom”. Iz toga su se kasnije razvile različite teorije, „... pa i takve koje svrhu cjelokupne književnosti tumače u smislu pročišćenja odnosno oplemenjivanja osjećajnosti.” (Solar:191) [1]

Naziv „komedija” potječe od grčkih riječi *komos* (veseli ophod) i *ode* (pjesma), a najveći je procvat doživjela u demokratskoj Ateni u 4.st.pr.K. zahvaljujući Aristofanu. [4] Njezini strukturalni dijelovi nalikuju tragediji, ali kor predstavlja neku fantastičnu skupinu (ptice, žabe, oblaci). Važnu ulogu ima parabaza (središnja pjesma kora upućena publici) i agon (rasprava dvaju aktera). [1] Tijekom razvoja komedija dobiva raznolike osobine „te je možda jedina bitna karakteristika svih komedija oblikovanje svih varijanata i svih nijansa smiješnoga. „... Ona prenosi poruke kojima se napetost izazvana smiješnim razrješava u općem ironičnom stavu ...” (Solar:192) [1]

Za razliku od tragedije, komedija je puno bliža svakodnevnom te se koristi i takvim rječnikom. Prema načinu odnosa prema ljudskim slabostima i stupnju ismijavanja govorimo o humoru (ismijavanje s razumijevanjem), ironiji (podrugljivo ismijavanje), satiri (oštro osuđivanje), sarkazmu (zajedljivo, pakosno i zlobno) i groteski (teži se ka izobličavanju i neprirodnom te je

istovremeno i tragično i smiješno), a prema načinu stvaranja komičnih dojmova govorimo o komediji karaktera (pretjeranost neke mane), intrige (zaplet iz nerazumijevanja), situacije (neobične i neočekivane) i konverzacije (verbalne dosjetke). Te se podvrste najčešće javljaju u kombinacijama. [1]

U svakom se povijesnom razdoblju pojavljuje specifična kazališna vrsta, „poseban tip teatra koji potencijalno u sebi nosi sve ostale. (...) Nepregledno raznovrsne forme čudesne igre skrivača – od igre totema i fetiša do pojave kineskog kazališta, preko Sofoklove drame bogolikih heroja, srednjovjekovnih misterija, farsa i lakrdija, pa sve do građanskog realističkog, psihološkog kazališta i avangardističkih pokreta za „oslobođanje kazališta” prve polovice prošlog stoljeća – znače pojave u epohama ljudske kulture.” (Mrkšić:8) [2]

2.3. Avangardna drama

Avangardna je drama je u kazalište donijela revolucionarne promjene potpuno negirajući tradicionalnu čija se fabula odvija po zakonima logike a dramski zaplet nose likovi čiji je psihološki karakter lako otkriti. „Avangardna drama inzistira na temeljnoj činjenici čovjeka i svijeta – na apsurd, na besmislenosti i nesvršishodnosti svakog ljudskog djelovanja. (...) Događaji se zato nižu bez ikakvog reda. (...) Događaj avangardne drame ima svoj sustav motivacije izvan svake logike i razuma.” (Krtalić:225) [3]

Pa ipak, ti krajnje jednostavni tekstovi nam postavljaju sudbinska pitanja o smislu postojanja, o čovjekovom položaju u svijetu ali i o budućnosti svijeta, o međuljudskim odnosima te o odnosima čovjeka prema društvu – pitanja straha, besmisla i otuđenosti. Odgovore na njih ne nude. Njih treba pronaći i odgonetnuti svako za sebe. „Ukidajući klasičan dramski zaplet avangardna drama inzistira na situaciji i na emotivnim stanjima. Svijet je prikazan kao mjesto gdje je sve komično i tragično istovremeno. Zapravo tragikomedija je njezin reprezentativan žanr. I sam Ionesco je zapisao: Komično i tragično su samo dva lica iste situacije.” (Krtalić:226) [3]

Likovi su pak potpuno izgubili osobnost i posebnost, te ih je često teško raspoznati u njihovoj bezličnosti. Nema više reprezentativnih pojedinaca, nema ni kukavica ni junaka, nego čovjek kao takav. Simbol za ljudski rod. „Likovi sada niti uvjetuju događaje, niti ih rješavaju, već se ponašaju kao da je iznad njih nekakva velika sila – sudbina. (...) Ljudi, zato, samo traju u svom besmislu.” (Krtalić:227) [3]

Humor je postao osobitost moderne književnosti. Dosad se pojavljivao u određenim žanrovskim oblicima da bi danas postao „opća istina književnosti”. [3] On više ne potiče na smijeh, on je način rješavanja problema. Kako bismo drukčije mogli superiorno reagirati na opću otuđenost i besmisao? Kroz humor se rugamo životnim problemima. „Čovjek koji se smije na svoj račun, samim tim činom nadilazi situaciju u kojoj se nalazi.” (Krtalić:230) [3]

3. Knjiga

„Knjiga (praslavenska riječ nejasna postanka, možda od staronordijskoga *kenning*: bilješka, znak, ili od asirskoga *kunukku*: pečat, preko iranskoga, kao i mađarskoga *könyo*: knjiga, ili pak od kineskoga *king*: knjiga, *k'yen*: svitak), svaki pismom fiksirani jezični dokument većeg opsega, zabilježen na lako prenosivu materijalu. Knjiga se javlja na onome stupnju kulture pojedinoga naroda kada njegova duhovna djelatnost prelazi okvire usmene predaje i traži sigurnije i trajnije sredstvo kojim bi se širila i sačuvala za buduće naraštaje.” [6]

3.1. Tradicionalna knjiga

Knjiga je predmet upotrebe određen formatom, težinom i obujmom, a mora biti u skladu sa ljudskim okom i rukom. Da je *čovjek mjerilo stvari* shvatili su još u antičkoj Grčkoj. [7,8,9]

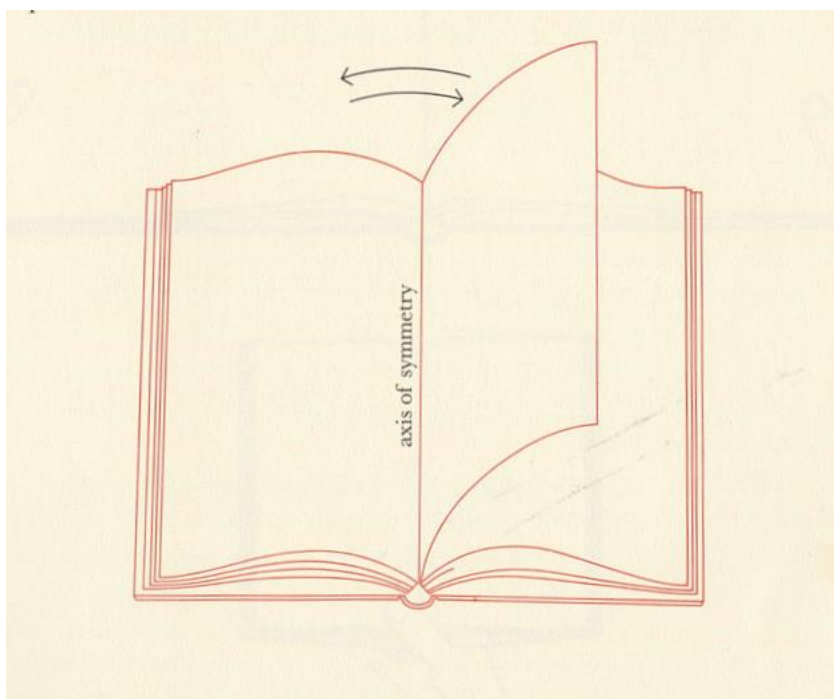
Format knjige određen je njenom svrhom i vremenom u kojem je nastala, a ne samo vrstom papira i tiska. Knjige namijenjene samo čitanju trebale bi biti tanke jer često se čitaju (gledaju) postavljene na stol.

Knjigu možemo promatrati na dva načina, kao medij čiji je cilj prenijeti poruku, ili kao umjetnički predmet. „Čak i u ovom ograničenom smislu, izraz (*knjiga*) ima više od jednog značenja. Knjižar, knjižničar, knjigoveža i čitatelj će (*pojam knjige*) razumjeti malo drugačije. U poslovanju s tiskarima i knjigovežnicama, dizajneru knjige najbolje se držati njihovih pravila.” [10, prev. L.L.]

Knjiga se sastoji od *bloka* stranica koje su uvezom pričvršćene za korice. „... u svojim brojnim mogućim varijantama, vrste uveza i korišteni materijali bitno utječu na kvalitete koje tvore knjigu kao predmet” [10, prev. L.L.]

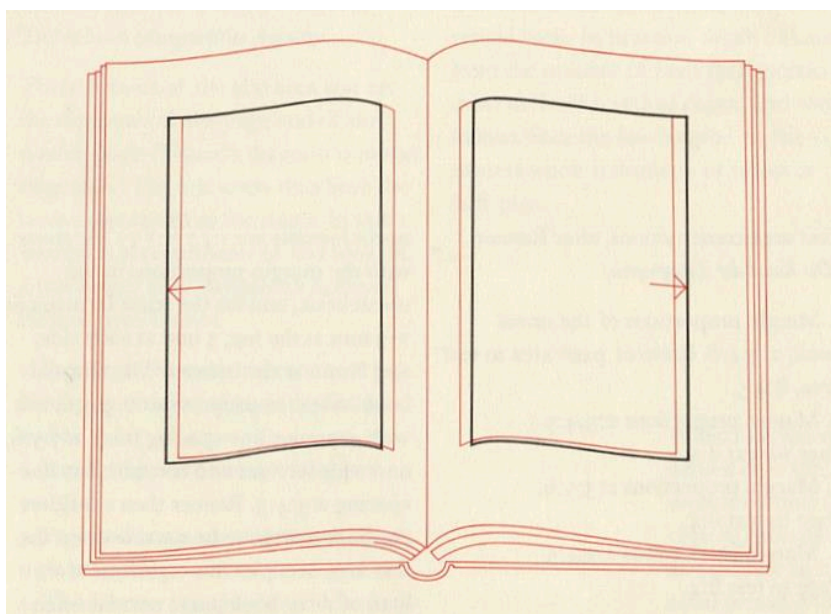
Elementi kojima dizajneri moraju posvetiti pozornost su: format, opseg, tipografija (djelomično određuju jedni druge), kao i materijalima (vrste papira i uveza), reprodukcijama, tiskanju, i doradi.

Svaka knjiga ima zrcalnu simetriju, što se vidi kad je otvorena. Svaki tipografski pristup, simetričan ili asimetričan, mora se uskladiti s hrbatom. Simetričnost knjige nemoguće je ignorirati, to je prva stavka na koju dizajner obraća pažnju. Iz nje proizlazi osjećaj kretnje i razvoja. [10]

Slika 1: Os simetrije u knjizi

Treba naglasiti da je u knjizi važnija obrada dvolista (dvije stranice spojene u jedno preko osi simetrije) nego svake pojedinačne stranice. Simetričan prijelom označava da su unutarnje margine dvolista na istom razmaku od hrbata, te da su vanjske na istom razmaku od kraja stranice. Bolje rečeno blok teksta smješten je na istoj udaljenosti od hrbata. Takav je prijelom uobičajen jer se njime postiže red i struktura.

Slika 2: Simetričan prijelom

Asimetričan prijelom tretira dvolist kao identične pojedinačne stranice. Vanjska margina jedne stranice odgovara unutarnjoj margine druge. Asimetrija, namjeran neravnomjeran raspored elemenata, se u dizajnu koristi za postizanje vizualne napetosti. [11,12]

3.2. Umjetnička knjiga (eng. *Artist book*)

Umjetnička knjiga (eng. *artist book*) je knjiga koju je napravio umjetnik. „Umjetnička knjiga medij je umjetničkog izražavanja koji koristi oblik ili funkciju "knjige" kao inspiraciju. Umjetnička inicijativa, vidljiva u ilustraciji, izboru materijala, procesu stvaranja, izgledu i dizajnu čini je umjetničkim objektom. ” [13, prev. L.L.] Te su knjige instrumenti asocijacija, povijesti, kulturnih značenja, produkcijskih vrijednosti, prostora poetike te duhovnih mogućnosti. (J. Drucker) [14, prev. L.L.] Riječ je najčešće o vlastitom izdanju autora.

One su objekt raznovrsnih kreativnosti, prikaz su talenta umjetnika. Mogućnosti su beskrajne, mogu biti rađene od metala, materijala, stakla, jestivih materijala... [14]

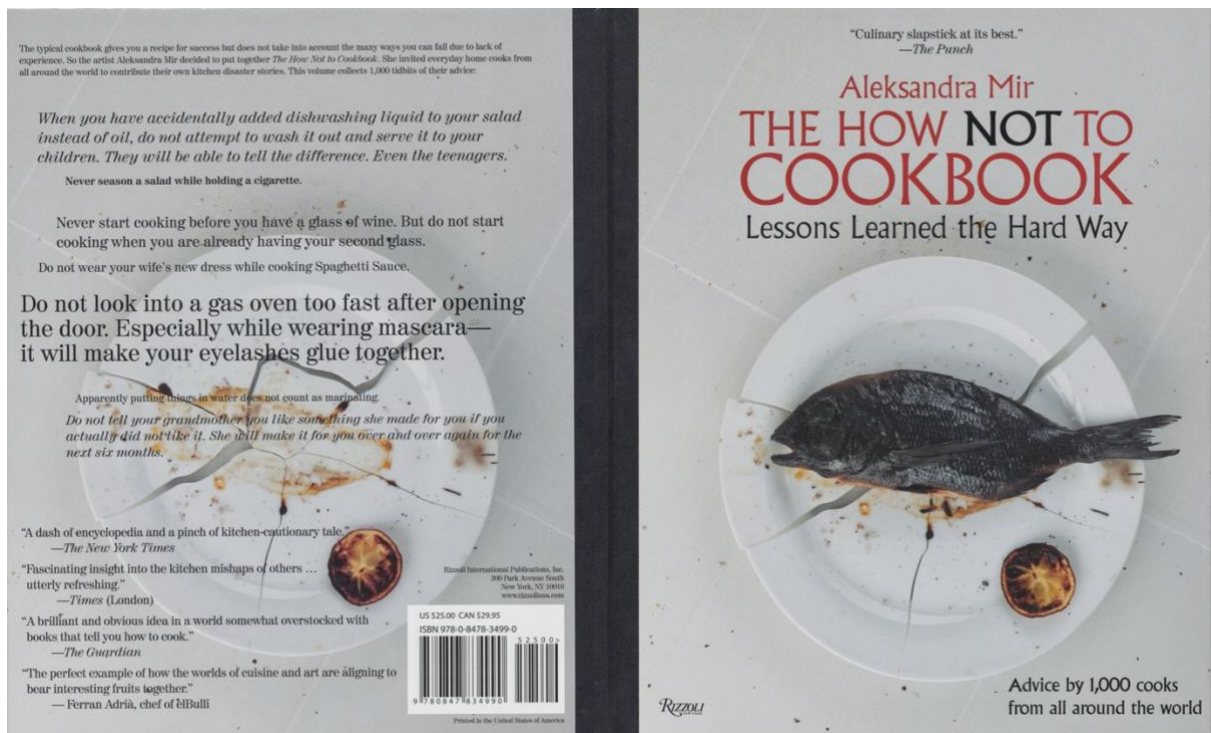
One su eksperiment osobnih mogućnosti te predstavljaju autorovu ličnost. „Kao i čitanje, umjetnička knjiga fizičko je iskustvo koje omogućuje vezu s medijem koji je, iako ponuđen društvu u svojim implikacijama, individualan i osoban. ” [15, prev. L. L.]

Postavlja se pitanje pripadaju li muzeju ili knjižari. Knjiga je po definiciji namijenjena čitanju i listanju, a umjetničko djelo promatranju ispod zaštićenog stakla. Umjetnička knjiga poziva nas da je otvorimo, gledamo, dodirujemo i čitamo bez obzira je li sadržaj vizualno ili jezično utemeljen. [15]

Slika 3 i Slika 4 prikazuju samo neke od varijanata umjetničkih knjiga. Prva je očito vizualno koncipirana te uvez i vrsta papira čine bitnu stavku identiteta ove knjige. Druga pak priziva čitatelje svojim naslovom, dok stražnja strana daje do znanja kako nije riječ o ozbiljnom sadržaju.

Slika 3: Umjetnička knjiga, primjer 1

Slika 4: Umjetnička knjiga, primjer 2

3.3. Tipografija

„Tipografija je umjetnost odabira odgovarajućeg pisma za određeni projekt, njegova organizacija na način da se ostvari što efikasnija komunikacija, i da bude što ugodnije ljudskom oku za gledanje.” (Folsom, Rose, 1990. god.) [16]

Njezin zadatak je čitatelju osigurati čitljivost, jasnoću i vizualnu privlačnost, no također izazvati emocije i prenijeti određene poruke. Ukratko, u polje tipografije pripada sve ono što oživljava tekst. [17].

Osnovni oblici pisma su serifno i sans serifno (beserifno) pismo. Razlikuju se u tome postoji li znakovna crtica na slobodnim krajevima slova. [17, 18] Serifno pismo uobičajeno je za novine i knjige jer se duži tekstovni blokovi lakše čitaju. Ovaj klasičan stil daje dojam tradicije, povijesti, autoriteta i integriteta. [17] Modernije, beserifno pismo najčešće se koristi u dizajnu tekstova namijenjenim za čitanje na računalo.

Pisma, naravno, imaju svoju povijest te su njihove karakteristike uvjetovane na razdobljem nastanka. Na zapadu je izum tiskarskog stroja oko 1440. godine donio nove mogućnosti reproduciranja knjiga [19] što je prouzročilo nastanak tipografije, a zatim razvitak njezini različitih stilova.[18] *Blackletter* bio je prvi, koristio se u 15. stoljeću, malo nakon njega pojavljuje se *Humanist*, od 16. do 18. stoljeća prevladava *Old Style*, istodobno dolazi do stila *Transitional*, a 19. stoljeće donosi *Modern*. [18] Početkom 19.st. pojavljuju se sans serifna pisma, u je 20. stoljeću tipografija procvjetala, što nas dovodi do 21. stoljeća, doba digitalizacije te bezbroj pisama nadohvat ruke.

U tipografiji razlikujemo mikro-tipografiju (eng. *microtypography*) i makro-tipografiju (eng. *macrotypography*). Prva se bavi slovom, riječju, rečenicom, paragrafom... Ona rješava problem oblika slova; razmaka između slova i riječi; razmaka između redaka i stupca. Makro-tipografija, eng. *layout*, određuje format i poziciju elemenata. Bavi se formatom stranica i veličinom tekstualnih stupaca i ilustracija, te njihovim smještajem, organizacijom naslova te svih ostalih tipografskih elemenata. [10]

4. Izvor nadahnuća

4.1. Začetak

Na drugoj godini prijediplomskog studija ponuđen je kolegij Kreativni proces čija je bit upoznavanje studenta s procesom rada. Studenti trebaju savladati analiziranje, artikuliranje i prezentiranje kreativnog procesa kroz vlastite dizajnerske odluke. Tada mi se to činilo izazovno i zanimljivo, a iz današnje perspektive tvrdim i neophodno, ali i smješteno u pravi trenutak studiranja. Kako je to lijepo formulirao profesor Carles Cabezón Ponsoda, ESDi, Španjolska „... ne možete budućem poslodavcu pokazati samo gotov proizvod, rezultat svog rada, koji neće uvijek biti i najbolji, važno je da ga upoznate s načinom svog rada.” To je moguće samo ako smo osvijestili upravo vlastiti kreativni proces.

Nadalje, na kolegiju je trebalo osmisliti projekt, osobno izabrati odgovarajući medij te isplanirati kojim će ga se sredstvima najbolje realizirati.

Budući da su kolegij vodila tri profesora, to je značilo i tri različita zadatka. Jedan od njih je bio umjetnička knjiga (eng. *artist book*) u kojem je dozvoljeno koristiti samo slova. Ponuđene teme bile su: promjena, prostor i svakodnevnica. Zadatak je imao malo ograničavajućih parametara poput crno-bijeli tisak, 16 stranica, klamani uvez, dok su drugi, više umjetnički i dizajnerski parametri bili po volji — digitalna, analogna ili rukopisna metoda, neograničeni broj stilova i porodica pisma, te vrsta, boja i gramatura papira. Što se tiče formata umjetničke knjige, postojale su tri mogućnosti: 10x20 / 15x20 / 20x20 centimetara.

UMJETNIČKA KNJIGA S TEKSTOM

Nedugo nakon što smo dobili zadatak došla sam do ideje pisanje citata na temu svakodnevnice. Slušajući kolege, prijatelje i roditelje oko sebe zaključila sam da svatko ima nešto besmisleno i glupo za reći što zasigurno može izazvati smijeh.

Stanujem u Koprivnici u kući s još četiri cimera te smo se kroz ovih četiri mjeseca jako zblížili te imali puno, i više što je potrebno, dana i noći glupiranja. Od tuda potiču najbolji citati. Knjigu sam koncipirala u stilu književne drame jer mi se njihova kompozicija uvijek sviđala (popis likova na prvoj strani, dijalozi su vidljivo izdvojeni, opis prostorije ili situacije djeluju kao uvod u priču). Naslov izvan konteksta činila mi se kao najbolja opcija zbog toga što će samo ljudi koji su bili tamo zaista znati o čemu je riječ, no to ne znači da nisam dala dovoljno podataka da i drugi ne bi mogli uživati u knjizi.

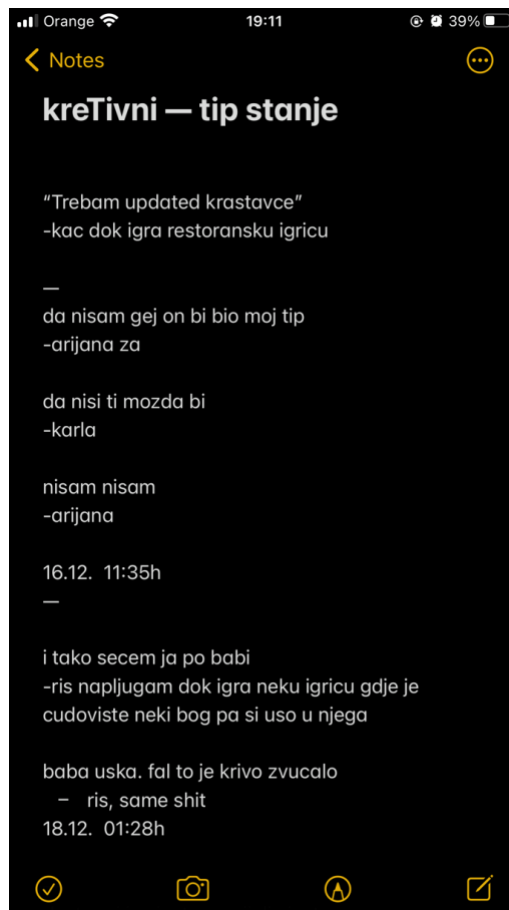
Pismeni elaborat za kolegij Kreativni proces, pisano 27.1.2022.

4.2. Ideja

Nakon prezentacije zadatka razmišljala sam bih li slova koristila u umjetničko-vizualnom smislu ili bih se koncentrirala na tradicionalnu upotrebu pri stvaranju teksta. Nova me životna situacija (samostalni život, a kasnije život s cimerima, ili kako moja majka to zove „život u komuni”) nagnala na zapisivanje *citata* tj. rečenica koje čujem od ljudi oko mene, a posljedično se tema svakodnevnice jednostavno nametnula. „Čovjek koji se izražava teatarski, bio on glumac, redatelj, scenograf ili pisac – otkriva mehanizam svake vrsti – od ustaljenog režima po kojemu provodi dan do mehanizama koji pripadaju području ideologije.” (Mrkšić:15) [2]

Počela sam zapisivati *cite*, no nisam još znala u što će se to pretvoriti tj. kako ću ih prezentirati. „Možda će neki događaj postati dramska tema, ali tek onda kad se vinograd doživljava okopa, kad grožđe dojmova dozri i mlado vino naslućenih dijaloga provri.” (B.Mrkšić:86) [2] U trenutku ideje bilo mi je važno da imam materijala, a kasnije ću odgonetnuti kako im mogu grafički pristupiti. Što zapravo zapisujem? Humorističnu ili nebuloznu rečenicu, osobu koja je izgovara, vrijeme i datum, a ponekad i jako kratki opis. Kako je tema svakodnevnica, smatrala sam da je bitno imati točan datum uključivši i vrijeme onoga što ću prikazati u knjizi, što je na neki način podsjećalo na književnu vrstu dnevnika. Kasnije ću, tijekom dizajniranja, upravo s tim elementima imati najviše problema kako i gdje ih smjestiti (vidi Slika 6).

Sve sam to bilježila u aplikaciji *Bilješke* na mobitelu, ona mi je služila kao podloga za skicu onoga što bih htjela predstaviti. Istovremeno mi je omogućila da zadatak shvaćam kao nešto osobno i zabavno, a ne kao još jednu obavezu. Tijekom zapisivanja namjerno nisam brinula o gramatici i pravopisu, željela sam zadržati osjećaj i atmosferu trenutka. Ovo mi je kasnije omogućilo da opisi budu autentični.

Slika 5: Prvi zapisi citata koji će biti u umjetničkoj knjizi

4.2.1. Drama za čitanje

Nakon nekoliko zapisanih *citata* shvatila sam ova vrsta zapisa u kojem je nakon citata navedeno ime osobe ne izgleda kao kohezivan tekst, što me dovelo do ideje dramaturške obrade. U književnoj drami jasno su naglašeni i odvojeni elementi likova, dijaloga i opisa situacije (didaskalije). Uočila sam da bi upravo takva kompozicija bila prikladna za *materijal* koji prikupljam, a i rješava moju čitalačku naviku da se u čitanju vraćam unatrag kako bih se prisjetila likova. U ovoj se fazi pojavio mali problem jer sam imala zapisane samo *citata*, tako da sam se situacija (radnja) morala prisjećati, najčešće uz pomoć aktera.

Kako sam tijekom ovih procesa doista personalizirala zadatak, tj. radila ga baš po svom ukusu, željela sam unijeti malo više sebe, a to sam mogla primijeniti jedino u didaskalijama. Prvobitno sam mislila da će biti kratke, no već pri pisanju prve shvatila sam da se tu treba čuti moj glas i da je za ovu vrstu drame opis izuzetno važan. „Kad pišem dramu, nikad ne izmišljam fabulu, puštam dramu da se sama piše i oblikuje, a to se uvijek dogodi, čak i onda kad do posljednjeg trenutka ne vidim izlaza. Ponekad, tek dugo pošto sam dramu završio, vidim kamo je smjerala i što je značila.” (B. Shaw, Mrkšić:87) [2]

4.2.2. Atmosfera

Život u pandemiji i izoliranosti navela je puno ljudi, uključivši i mene, na razmišljanje o životu i svijetu. Jedno od mojih promišljanja bilo je o prolasku vremena, odnosno kako su se ovakve neobične situacije već događale u povijesti, te kako ću za nekoliko godina željeti to ispričati onima koji to nisu proživjeli. Oduvijek je ljudska potreba bila zabilježiti stvari oko sebe, počevši od crteže bizona u paleolitskim špiljama, reljefa u Egiptu do vijesti na televiziji. U današnje doba, Internet i socijalne mreže navodi mnoge da konstantno prikazuju trenutke svojih života u realnom vremenu. Neki da se pokažu drugima, a neki stvaraju vlastitu arhivu. Kao dnevnik. To je bila moja namjera, bilježenje spontanih trenutaka koji se ne mogu snimiti, već samo prepričati.

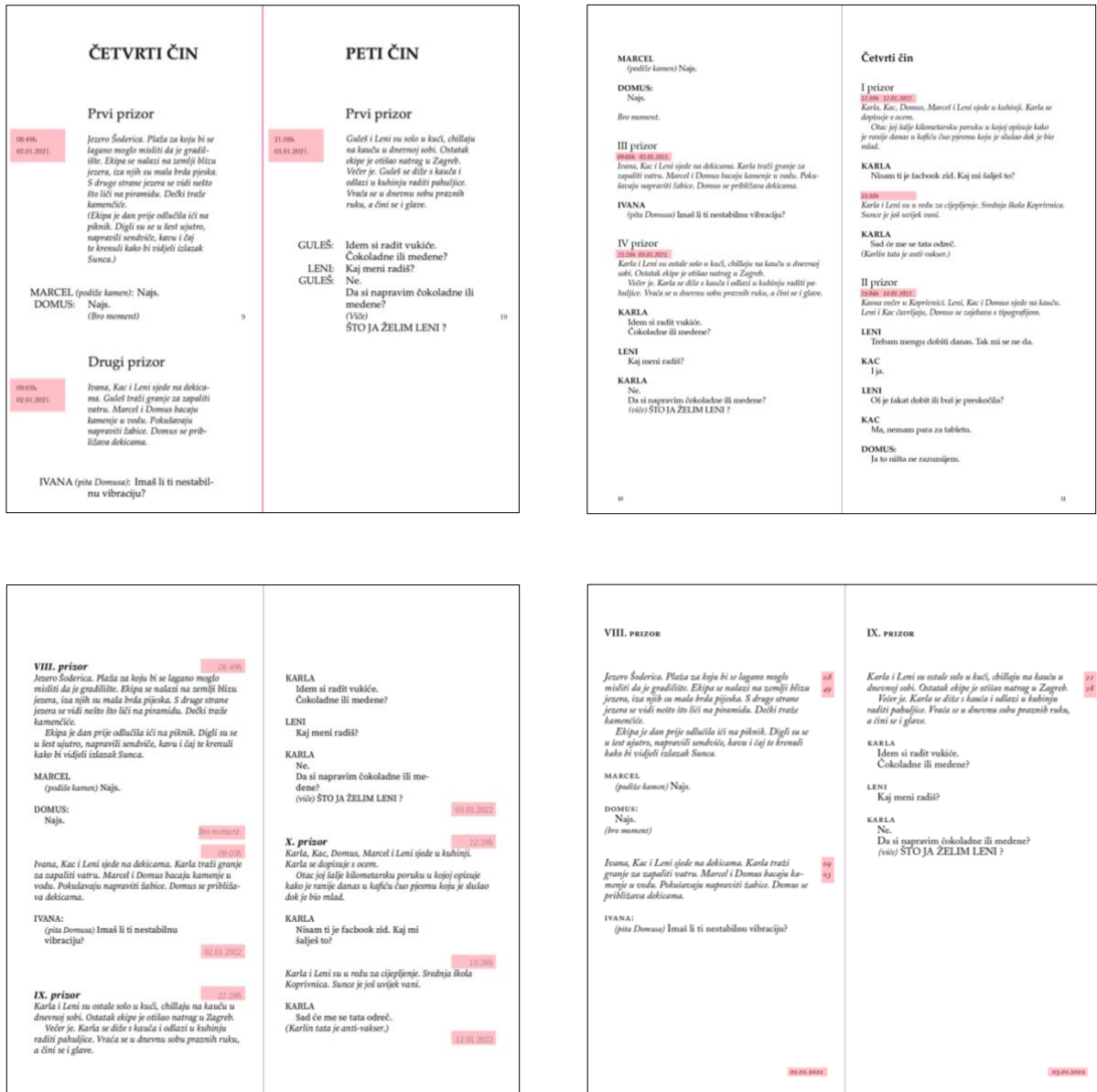
4.3. Naslov *izvan konteksta*

Naslov je osmišljen prije ideje književne drame. Kako sam u toj fazi procesa imala samo *citate* kao materijal na raspolaganju morala sam na neki način objasniti njihovu svrhu. No istina je da zapravo nemaju svrhu. Tek u kasnijem procesu dodavanja didaskalija tj. opisa konteksta u kojem su izrečeni dobili su namjenu dijaloga. Kako je svaki prizor koncipiran da je uvijek drugi datum, a didaskalije daju uvid u tračak jednoga dana te ne daju dublji prikaz života, naslov je nastavio funkcionirati. Likovi koji su proživjeli trenutak opisan u prizoru moći će potpuno shvatiti što se događa, a ostalima će mašta morati obaviti većinu posla.

Naslov je napisan malim početnim slovom kako bi se istaknuo novi običaji mladih. Mnogi u većinu slučajeva ne počinju poruku velikim slovom, pogotovo ako se osobe bolje poznaju i riječ je o neformalnom razgovoru. Ova navika je sve češća i u formalnim situacijama. Mislim da takav naslov savršeno funkcionira jer u knjizi ionako nije prikazan niti jedan ozbiljan trenutak.

5. Proces izrade

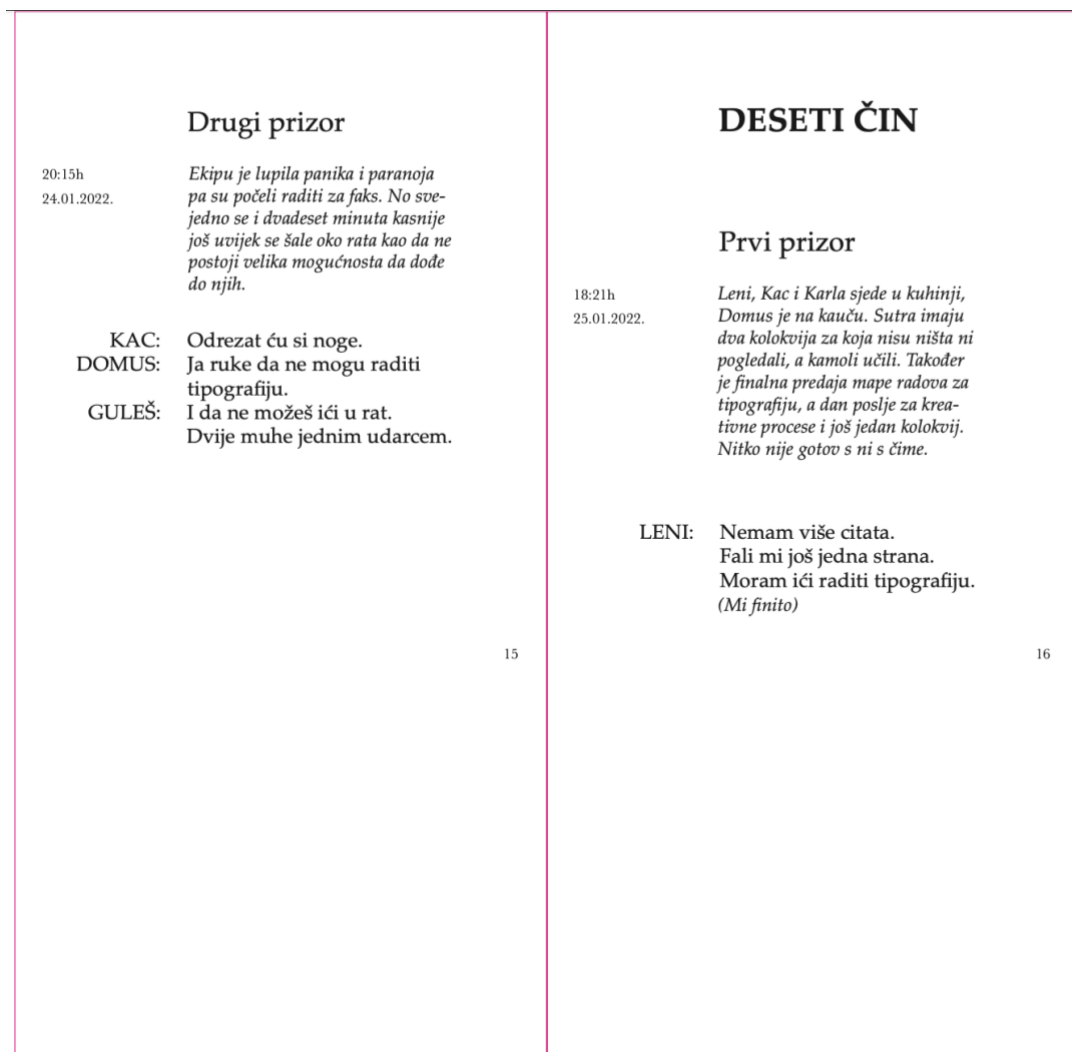
U ovome poglavlju opisujem verzije knjige te njezin razvoj. Prolazim kroz problematike prijeloma, hijerarhije, pozicija i naglašavanja elemenata... Slika 6 prikazuje razne verzije knjige, a crvenom bojom označila sam poziciju vremena i datuma jer sam njih najviše mijenjala.

Slika 6: Pozicija vremena u različitim verzijama knjige

5.1. Prva verzija

Elementi književne drame su čin, prizor, didaskalija, lik, dijalog, mjesto i vrijeme. U prvom pokušaju dizajna koristila sam se serifnim pismom Palatino, kojeg je 1950.god. dizajnirao Hermann Zapf. Htjela sam postići izgled ozbiljne knjige, odnosno da se ne može odmah naslutiti kako je zapravo riječ o komediji. Istodobno sam stvorila kontrast između pisma i teksta što pridonosi humoru sadržaja. Činove sam naglasila *boldanim* verzalima, likove *regular* verzalima, a didaskalije *italicom*. Koristila sam lijevo poravnanje iako sam tekst centrirala. Didaskalije i dijalog imaju istu vertikalnu crtu početka, a ime lika sam postavila izvan te kompozicije što dovodi do nesklada. Kako sam radila na uskom formatu 10x20cm, on je uzrokovao uski tekst što otežava ugodno čitanje. Za vrijeme i datum koristila sam tanju verziju pisma, poravnala sam ih sa prvom i drugom horizontalnom crtom didaskalija, ali ne i s vertikalnom nego sam ih postavila izvan kompozicije, što je davalo dojam razbacanosti elemenata. Paginacija je na sredini stranice, no kako je tekst uzak, dva elementa se nisu preklapala. Hijerarhija teksta nije loše izvedena, problem je u poravnavanju elementa.

Slika 7: Prva verzija knjige

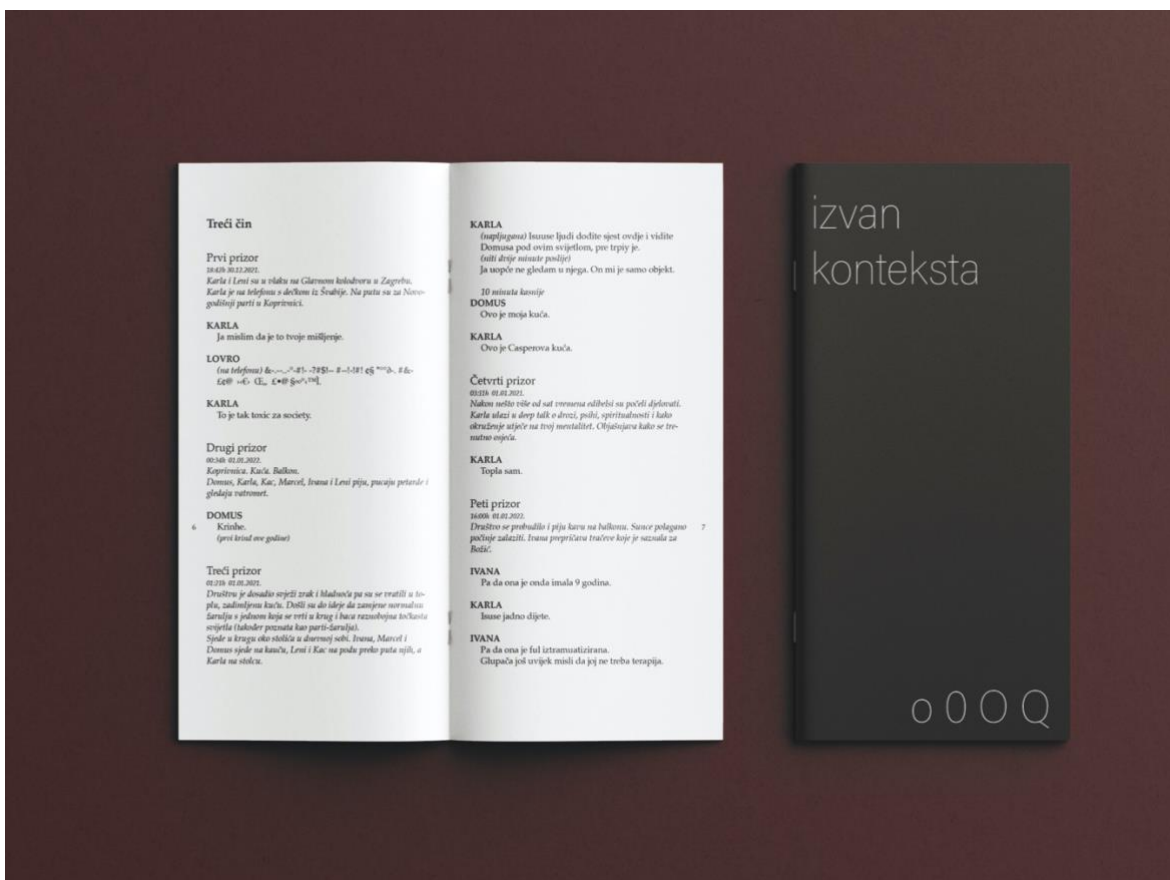
Ovo je verzija koju sam predala kao finalnu izvedbu zadatka. Kako Sveučilište ne nudi printanje za studente, a printaona pokraj fakulteta bila je zatvorena zbog pandemije, moji sustanari i ja smo na početku akademske godine odlučili zajedno kupiti rabljeni printer. Slika 7 prikazuje otvorenu knjigu u digitalnom formatu. Rubovi su rozi jer se knjiga printala na A4 papiru te kasnije rezala u željeni format 10x20 cm. Kako sam knjigu printala na stroju koji printa ukoso te sam je samostalno uvezivala (lijepila), proizvod je izgledao loše i razočaravajuće.

5.2. Zašto sam nastavila pisati

Osim projektnog dijela zadatka preostalo je napisati kratki teorijski dio. U trenutku kad sam se počela time baviti netko iz društva je opet izgovorio nešto smiješno. Nakon mjesec dana zapisivanja *citata*, nisam mogla ne zapisati i taj, iako više nije mogao ući u prvobitnu verziju knjige jer se zbio par sati nakon završetka iste (što je i prikazano u III. prizoru, Slika 9: Treća verzija knjige).

5.3. Druga verzija

Kako sam bila nezadovoljna prvom verzijom, a morala sam je zbog zadanog roka završiti i predati, naknadno sam je redizajnirala jer me zanimalo kako bih je mogla poboljšati. Ovoga puta sam činove i likove nagalsila *boldom*, didaskalije *italicom*, a prizore sam pisala *regularom*. To stvara lošu hijerarhiju te se teško razlikuje glavni i pomoćni tekst. Usto su elementi stisnuti što pridonosi lošem vizualnom dojamu. Prizori nisu dovoljno razdvojeni od didaskalija, a vrijeme i datum su premali te se dodatno *gube* u tekstu. Jedini vizualni sklad koji sam ovdje postigla bilo je uvlačenje dijaloga ulijevo ispod imena lika. Pored ostalog paginacija je loše smještena pa smeta u vizualnom smislu te otežava čitanje.

Slika 8: Mockup druge verzije knjige

5.4. Treća verzija

Slika 9 prikazuje treću verziju, koja se vrlo malo razlikuje od druge. Paginacija je stavljena na dno stranice te je numeracija prizora promijenjena iz arapskih u rimske brojeve. Rimski se brojevi često koriste u knjigama za poglavlja te u scenarijima za predstavu (drama za pozornicu) kad razdvajaju činove na prizore. [20]. Također pridonose tradicionalnom izgledu koji se namjerno suprotstavlja sadržaju.

<p>II prizor 18:21h 25.01.2022. <i>Leni, Kac i Karla sjede u kuhinji, Domus je na kauču. Sutra imaju dva kolokvija za koja nisu ništa ni pogledali, a kamoli učili. Također je finalna predaja mape radova za tipografiju, a dan poslije za kreativne procese i još jedan kolokvij. Nitko nije gotov s ni s čime.</i></p> <p>LENI Nemam više citata. Fali mi još jedna strana. Moram ići raditi tipografiju. <i>(Mi finito)</i></p> <p>III prizor 02:16h 27.01.2022. <i>Svi smo jako umorni. Polako se spremamo za ludaru.</i></p> <p>LENI <i>(piše elaborat)</i> Slušajući kolege zaključila sam da su svi retardirani.</p> <p>KARLA To je pre offensive.</p> <p>DOMUS Da. Rade reci da su svi glupi ko kurac.</p> <p>IV prizor 00:40h 29.01.2022. <i>Odlučili su se malo opustiti i popiti. Kako su već jako dugo zarobljeni u kući otišli su na parti na drugom kraju Koprivnice; kod cura. U toj kući žive 5 kolegica s faksom, s time da samo tri plaćaju stan, jedna ima auto, a druga je dotepenic. Nalaze se u njihovoj ogromnoj dnevnoj sobi i igraju drinking game na mobitelu. Faks im je pojeo svu maštu. Sljedeći zadatak u igri jest kategorije na temu instrumenata.</i></p> <p>LANA Fagot.</p> <p>LENI To je offensive.</p>	<p><i>Par zadataka kasnije</i></p> <p>KARLA <i>(Obraća se Leni)</i> Bila si u komi i probudila si se u 2030. Što je prvo što bi guglala?</p> <p>LANA Zašto imam tri banke? Koji kurac?</p> <p>04:20h <i>Nakon par sati samo je Leni ostala na partiju. Ona i cure se nalaze u Laninoj sobi, razbacane na krevetu, madracu i podu. Svi su napljugani i gledaju neki crtić — Midnight Gospel.</i></p> <p>ARIJANA Kad ti smrt objašnjava život.</p> <p>V prizor 22:19h 01.02.2022. <i>Karla, Kac, Domus i Leni proveli su poslijepodne na bazenu Cerina. Trenutno stoje vani u mraku i na hladnoći, mirni i odmoreni. Čekaju taxi. Karla i Leni otišle su se prošetati po polju do. Karla našla 50kn, čim je to čuo, Domus im se pridružio.</i> <i>Sutra je ispit kod Binage, no ona im još uvijek nije dala završnu ponudu ocjena. Domus nije predao jedan od potrebnih zadataka za prolaz. Stiže mejl od Bitange.</i></p> <p>KARLA, LENI, KAC <i>(deru se)</i> DOMUS! Bitanga je produljila rok za predaju. Moraš odmah predat !!</p> <p>DOMUS Ne mogu sad, tražim pare po polju.</p> <p>VI prizor 16:22h 02.02.2022. <i>Kac i Leni su solo doma. Kac ulazi kod Leni u sobu i sjeda na pod. Malo tako chillaju. Kac gleda po sobi i uoč malu fotografiju isprantanog citata iz filma.</i></p>
--	---

Slika 9: Treća verzija knjige

5.5. Četvrta verzija

Iz prijašnjih verzija shvatila sam da se pozicija datuma i vremena nikako ne uklapa između prizora i didaskalija. Pomaknula sam ih udesno, a prizore *boldala*. Ostalo je nepromijenjeno. S ovom hijerarhijom tekst lakše diše, ali sada su elementi razbacani po stranici što također nije dobro.

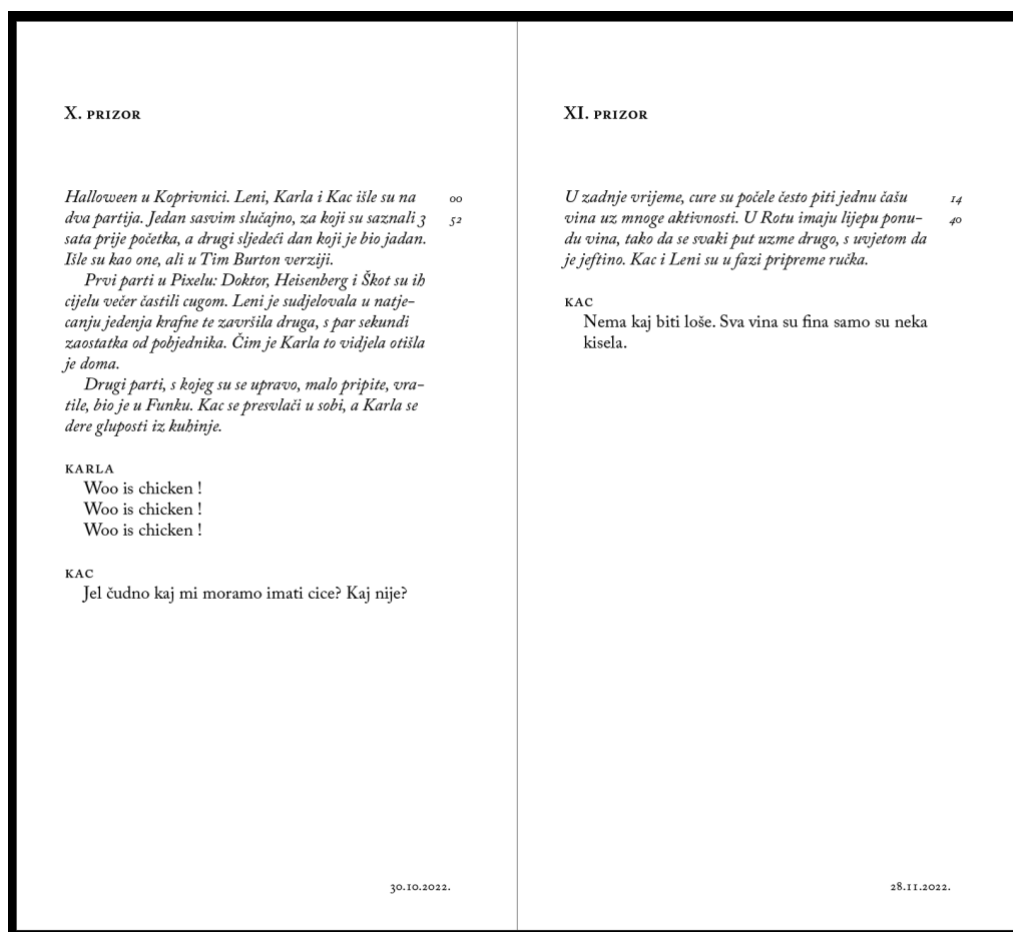
<p style="text-align: right;">20:15h</p> <p><i>Ekipu je lupila panika i paranoja pa su počeli raditi za faks. No svejedno se i dvadeset minuta kasnije još uvijek šale oko rata, kao da ne postoji velika mogućnost da dođe do njih.</i></p> <p>KAC Odrezat ću si noge.</p> <p>DOMUS Ja ruke da ne mogu raditi tipografiju.</p> <p>KARLA I da ne možeš ići u rat. Dvije muhe jednim udarcem.</p> <p style="text-align: right;">24.01.2022</p>	<p style="text-align: right;">02:16h</p> <p>XV. prizor <i>Svi su jako umorni. Polako se spremaju za ludaru.</i></p> <p>LENI <i>(piše elaborat)</i> Slušajući kolege zaključila sam da su svi retardirani.</p> <p>KARLA To je pre offensive.</p> <p>DOMUS Da. Rađe reci da su svi glupi ko kurac.</p> <p style="text-align: right;">27.01.2022</p>
<p style="text-align: right;">20:15h</p> <p>XIV. prizor <i>Leni, Kac i Karla sjede u kuhinji, Domus je na kauču. Sutra imaju dva kolokvija za koja nisu ništa ni pogledali, a kamoli učili. Također je finalna predaja mape radova za tipografiju, a dan poslije za kreativne procese i još jedan kolokvij. Nitko nije gotov s ni s čime.</i></p> <p>LENI Nemam više citata. Fali mi još jedna strana. Moram ići raditi tipografiju. <i>(Mi finito)</i></p> <p style="text-align: right;">25.01.2022</p> <p><i>Leni je nastavila zapisivati rendom citate ljudi na kojima je ova knjižica bazirana. Nije finito.</i></p>	<p style="text-align: right;">00:40h</p> <p>XVI. prizor <i>Odlučili su se malo opustiti i popiti. Kako su već jako dugo zarobljeni u kući otišli su na parti na drugom kraju Koprivnice; kod cura. U toj kući žive 5 kolegica s faksom, s time da samo tri plaćaju stan, jedna ima auto, a druga je dotepenec. Nalaze se u njihovoj ogromnoj dnevnoj sobi i igraju drinking game na mobitelu. Faks im je pojeo svu maštu. Sljedeći zadatak u igri jest kategorije na temu instrumenata.</i></p> <p>LANA Fagot.</p> <p>LENI To je offensive.</p>

Slika 10: Četvrta verzija knjige

5.6. Finalna verzija

Početak ove godine, dvije prijateljice i ja organizirale smo izložbu *PT I I PT* na kojoj su se studenti naše godine predstavljali kao dizajneri. Jedan je posjetitelj pokazao interes za moju knjigu koju sam, naravno, izložila. Upozorio me kako nije uobičajeno da drame imaju deset, već četiri do pet činova. Kako je dotični diplomirao hrvatsku književnost, potaknuo me da istražim dramu kao književnu vrstu (vidi 2.Drama) Naknadno sam odlučila smanjiti broj činova na četiri, no mnogobrojnost prizora bila je neizbježna.

Napokon sam postigla vizualni sklad. Kako svaki prizor prikazuje kratak moment dana, primijenila sam asimetričan prijelom. Zbog nedostatka fabule radnja jednog prizora ne ovisi o drugome, pa odgovara rješenje da svaki prizor započinje na novoj stranici. S obzirom da prosječan opseg jednog prizora često zauzima samo jednu stranicu nema niti potrebe da prijelom bude simetričan. U ovom slučaju tretiranje stranica kao individualne bolje funkcionira nego tretiranje dvolista. Nadalje, prizore sam postavila pri vrhu stranice kako ne bi *padao* na tekst. Format sam povećala za 1 cm po širini kako se ne bi činilo da su elementi stisnuti.

Slika 11: Finalna verzija prijeloma knjige

Likovi su prave osobe iz mog vlastitog života. Mnoga su imena u knjizi zamijenjena nadimcima, ali ne zbog anonimnosti, nego ih tako i inače zovemo, a nekima i ne znam pravo ime. Smatram da je korištenje nadimaka pridonosi autentičnosti, životnosti ali i humoru.

Likovi su pisani u malim verzalima (eng. *small caps*) kako bi se bolje izdvojili iz kompozicije. Mali verzali koriste se za isticanje elemenata manje bitnih od onih istaknutih običnim verzalima.[21] Rijetko imam napisanu cijelu riječ u verzalima, iako postoje i takve situacije. Razmišljala sam jesu li mali verzali prikladni i za te riječi (koje se nalaze u didaskalijama i dijalogima), ali sam uvidjela da oni ne funkcionira. Isticanje likova je smanjeno, a u ostalim elementima riječi pisane malim verzalima su se *izgubile* zbog prisustva običnih verzala u imenima i na početku rečenica.

Riješila sam problem vremena i datuma. Oba elementa pisana su proporcionalnim kurentnim brojkama (eng. *Proportional Old Style*). Ovaj stil dozvoljava drugačije visine brojeva kako bi se lakše stopile s tekstom. Neke se protežu ispod, a neke iznad osnovne pismovne linije. Proporcionalne su u smislu da svaki slovni znak zauzima različitu količinu horizontalnog prostora. Širina broja definira razmak između njega i sljedećeg slovnog znaka. [22] Datum je dobio ulogu paginacije. Nalazi se na desnoj donjoj margini, a usto označava kraj prizora. Vrijeme je smješteno desno od didaskalija.

5.6.1. Jezik

Riječi se u standardnom jeziku često „izližu” te izgube svoju moć i snagu. Jednostavno više ne uspijevamo reći što smo željeli. Kako se cjelokupna književnost okrenula prema stvarnom životu, pisac teži ka neposrednom izvještaju s lica mjesta te vraća jezik tamo gdje ga doista funkcionalno upotrebljavamo, a taj naš svakodnevni jezik ne podnosi patetičnost i uzvišenost. [3]

U zadnjih se stotinu godina žargon ili *šatrovački* jezik izučava u većini živih jezika. Englezi i Amerikanci ga zovu *slang*, Francuzi argot, Rusi *plošnij jazik*, a Nijemci *rotwelch*. Naš naziv potiče od naziva za jezik ljudi koji žive pod istim šatorom. „Njegova je tendencija da se kršenjem normi ili pravila jedan pojam pokaže čim plastičnije, da ga se – makar i na frapantan način ili u prenesenom značenju – istakne i naglasi. (...) Zasniva se na činjenici da je u njemu isključena savršenost i konačnost.” (Krtalić: 229) [3]

Drugi dio neformalnog jezika (jezične komunikacije) koji moram spomenuti je upotreba psovki (prostota). Psovkom se naprosto iskazuje neki stav, osjećaj ili raspoloženje, odnosno vrši se radnja kletve. Komunikacijska uloga im je izrazito široka, od uvreda, poštapalica, preko popunjavanja

praznoga mjesta u rečenici do tepanja. Ipak, najčešće je riječ o negativnim emocijama, o ljutnji, strahu ili gađenju. [5]

Freud tvrdi da se čovjek počeo civilizirati u onome trenu kada je odlučio ne pogoditi sugovornika kamenom u znak neslaganja, već je oduška svojoj ljutnji dao verbalnim izričajem, a on nipošto nije mogao biti blaga i ljubazna riječ ako mu je funkcija bila zamijeniti kamen.

Kako je potekla od kletve ona daje moć onome tko je upotrebljava. Možemo pretpostaviti da ju je društvo proglasilo nižim stilskim registrom da bi se ta moć poništila.

Važno je još naglasiti kako psovanje po svojoj prirodi pripada usmenoj upotrebi pa tako prevoditelji filmova često „smanjuju intenzitet” izgovorene psovke napisane u podnaslovu (titlovima) jer one djeluju puno gore i šokantnije kad su napisane. Tu sam činjenicu totalno ignorirala u svojoj knjižici.

5.6.2. Adobe Caslon Pro

Moj je odabir pisma *Adobe Caslon Pro* iz razdoblja *Old Style* koje je označilo eksperimentiranje tipografa i odbacivanje do onda postojećih pisama. [18] *Old Style* pisma imaju veći kontrast između debelih i tankih poteza te su općenito oštrijeg izgleda i profinjenija. [23]

Njegov je tvorac Englez William Caslon (1699. – 1766.) koji se počeo baviti urezivanjem slova u metal namijenjenih tisku 1720-ih. U njegovom je fontu vidljiv odraz nizozemskih, u to vrijeme najpopularnijih u Engleskoj, a na njegov je stil također utjecala i suvremena kaligrafija, koja je zaokružena, formalna te visokog kontrasta. Caslonov font među posljednjim je pismima iz razdoblja *Old Style*. Bio je toliko popularan da je korišten u prvoj tiskanoj verziji *Deklaracije o neovisnosti Sjedinjenih Američkih Država*, 1776. [24]

Slika 12: Pismo Williama Caslona, 1734. godina

Adobe Caslon Pro Regular
Adobe Caslon Pro Italic
Adobe Caslon Pro Semibold
Adobe Caslon Pro Semibold Italic
Adobe Caslon Pro Bold
Adobe Caslon Pro Bold Italic

Slika 13: Porodica pisma Adobe Caslon Pro

A B C D E F G H I J K L M N
O P Q R S T U V W X Y Z

a b c d e f g h i j k l m n o p
q r s t u v w x y z

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

Slika 14: Slovni znakovi, Adobe Caslon Pro

6. Uvez i papir

Knjiga je cjelina koju tvori veći broj listova tj. knjižnih slogova koji su međusobno povezani nekom od tehnika uveza te zaštićeni koricama. Razlikujemo tvrdi i meki uvez, a forma može biti ljepljena, šivana ili mehanička. Grafički materijali koji se koriste pri uvezu su papir i karton, ljepilo te konac ili žica. Gramatura ili površinska masa je vrlo važno svojstvo papira. To je masa jednog m² izražena u gramima. Prema gramaturi papiri se dijele na papire, kartone i ljepenke.

Knjigu sam zamislila u kožnim koricama, a posebno mi je bio važan izbor papira. Željela sam da bude teksturiran s ciljem utjecaja na taktilan osjet kako bi je čitatelj htio zadržati u ruci. Tijekom potrage za pravim papirom, drugi uvjet bio je da je recikliran.

U vezi korica potražila sam savjet u najstarijoj zagrebačkoj knjigovežnici gdje su me odgovorili od kožnih korica iz tehničkih razloga. Konačno sam izabrala materijal nalik samtu.

7. Zaključak

Ovaj elaborat prati nastanak umjetničke knjige „Izvan konteksta” koja je u konačnici oblikovana kao moderna drama za čitanje.

Želeći osvijestiti kreativni proces elaborat se bavi razvijanjem kako sadržajne ideje, od zapisivanja duhovitih rečenica nalik dnevniku koje su zapisivane na mobitel te iskorištene za zadatak na kolegiju „Kreativni proces” do naknadno pisanih didaskalija odnosno opisa situacija u kojima su izrečene, tako i svim idejama koje su utjecale na grafički izgled knjige kroz njezine verzije (podjelu na činove i prizore, različite upotreba fontova, oznake datuma i sata, izbor papira, uveza i korica).

Elaborat također daje uvid u teoriju i povijest svega što je na knjigu utjecalo, a istraživano je tijekom pisanja raznih verzija knjižice, a zatim ponovno i puno šire tijekom pisanja elaborata.

Proučavana je drama kao književna vrsta i rod - što je drama; kako, gdje i zašto je nastala te kako se razvijala kroz povijest s naglaskom na avangardnoj dramu kao i nastanak „drama za čitanje”, knjiga kao medij, pogotovo *artist's book*, ali i mogućnosti oblikovanja knjige - format, prijelom, tipografsko pismo kao i mikro i makro tipografija, vrste papira i načine uveza. Kako je knjiga pisana u slengu te se često koriste psovke (jer tako nažalost govore mladi), analizirano je i pitanje upotrebe takvog jezika u književnosti kao i odnos moderne književnosti prema humoru.

Razne su mogućnosti vrlo često potkrijepljene slikovnim primjerima.

8. Literatura

- [1.] Solar, Milivoj. 1981. *Teorija književnosti*. Školska knjiga. Zagreb.
- [2.] Mrkšić, Borislav. 1971. *Riječ i maska*. Školska knjiga. Zagreb.
- [3.] Krtalić, Ivan; Prpić, Petar. 1981. *Književnici dvadesetoga stoljeća*. Školska knjiga. Zagreb.
- [4.] Aristofan. 2000. *Izabrane komedije*. Školska knjiga. Zagreb.
- [5.] Badurina, Lada; Palašić, Nikolina. *Komunikacijska funkcija psovke i pitanje njezine vulgarnosti*. Izvorni znanstveni rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci. Rijeka. 114 str.
- [6.] *Hrvatska enciklopedija*. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=32108> (pristupljeno 7. lipnja 2023. 15:15)
- [7.] Janson, H. W. 1969. *Istorija umetnosti*. OOUR Izdavački zavod Jugoslavija IRO Prosveta. Beograd.
- [8.] Ivančević, Radovan. *Youtube, Stilovi, razdoblja, život - 02 Antika, Grčka – DOKU*.
<https://www.youtube.com/watch?v=lshG2J-m7mg> (pristupljeno 7. lipnja 2023. 17:00)
- [9.] Eidauk. *Visionology*. https://www.visionologyutah.com/greek_to_me/
- [10.] Hochuli, Jost; Kinross, Robin. 1997. *Designing books*. Hyphen Press
- [11.] Babich, Nick. *Symmetry vs. Asymmetry Difference in Layout Design*.
<https://www.shopify.com/partners/blog/asymmetrical-design> (pristupljeno 16. lipnja 2023. 9:40)
- [12.] *Asymmetrical Design: Definition, Principles and How To Use It*.
<https://www.indeed.com/career-advice/career-development/asymmetrical-design> (pristupljeno 16. lipnja 2023. 10:01)
- [13.] Evenhaugen, Anne. 2012. *What is an artist's book?*
<https://blog.library.si.edu/blog/2012/06/01/what-is-an-artists-book/> (pristupljeno 19. lipnja 2023. 17:05)
- [14.] <http://scholar.library.miami.edu/1492books/whatis.html> (pristupljeno 19. lipnja 2023. 17:30)
- [15.] <https://www.printedmatter.org/about/artist-book> (pristupljeno 19. lipnja 2023. 17:55)
- [16.] Folsom, Rose. 1990. *The Calligraphers' Dictionary*. Thames & Hudson. London
- [17.] Hannah, Jaye. 2023. *What is typography, and why is it important?*
<https://careerfoundry.com/en/blog/ui-design/beginners-guide-to-typography/#what-is-typography> (pristupljeno 22. lipnja 2023. 14:12)
- [18.] <https://blog.spoongraphics.co.uk/articles/a-history-of-typeface-styles-type-classification> (pristupljeno 22. lipnja 2023. 14:30)

- [19.] *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje.*
<https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=48458> (pristupljeno 22. lipnja 2023.
17:45)
- [20.] Fleming, Grace. 2019. *When and how to write Roman numerals.*
<https://www.thoughtco.com/roman-numerals-1857217> (pristupljeno 22. lipnja 2023. 12:00)
- [21.] <https://www.insidersoftware.com/the-case-for-small-cap-fonts/> (pristupljeno 22. lipnja
2023. 9:03)
- [22.] Bear, Howard. 2020. *Typesetting Numbers* <https://www.lifewire.com/how-to-typeset-numbers-1077695> (pristupljeno 22. lipnja 2023. 15:16)
- [23.] <https://ilovetypography.com/2007/11/21/type-terminology-old-style/> (pristupljeno 22.
lipnja 2023. 16:30)
- Boardley, Johan. *Transitional faces.*
https://fonts.google.com/knowledge/history_of_type/transitional_faces (pristupljeno 22. lipnja
2023. 17:30)

9. Popis silka

Slika 1: Os simetrije u knjizi	18
Ispod: 3.1.	
Izvor: J. Hochuli., R. Kinross: Designing books. Hyphen Press, 1997	
Slika 2: Simetričan prijelom	18
Ispod: 3.1.	
Izvor: J. Hochuli., R. Kinross: Designing books. Hyphen Press, 1997	
Slika 3:Umjetnička knjiga, primjer 1	20
Ispod: 3.2.	
Izvor: Book of ten. https://www.foldedleaf.ie/work/book-of-ten-sarah-christie-willis-artist	
Slika 4:Umjetnička knjiga, primjer 2.....	20
Ispod: 3.2.	
Izvor: A. Mir: The How Not to Cookbook: Lesson Learned the Hard Way. Moma web-stranica https://www.moma.org/collection/terms/artists-book	
Slika 5:Prvi zapisi citata koji će biti u umjetničkoj knjizi	24
Ispod: 4.2.	
Izvor: Vlastita arhiva	
Slika 6:Pozicija vremena u različitim verzijama knjige	26
Ispod: 5.	
Izvor: Vlastita arhiva	
Slika 7:Prva verzija knjige.....	28
Ispod: 5.1.	
Izvor: Vlastita arhiva	
Slika 8: Mockup druge verzije knjige.....	29
Ispod: 5.3.	
Izvor: Vlastita arhiva	

Slika 9: Treća verzija knjige	30
Ispod: 5.4.	
Izvor: Vlastita arhiva	
Slika 10: Četvrta verzija knjige	31
Ispod: 5.5.	
Izvor: Vlastita arhiva	
Slika 11: Finalna verzija prijeloma knjige	32
Ispod: 5.6.	
Izvor: Vlastita arhiva	
Slika 12: Pismo Williama Caslona, 1734. godina	34
Ispod: 5.6.2.	
Izvor: Boardley, Johan. <i>Transitional faces</i> .	
https://fonts.google.com/knowledge/history_of_type/transitional_faces	
Slika 13: Porodica pisma Adobe Caslon Pro	35
Ispod: 5.6.2.	
Izvor: Vlastita arhiva	
Slika 14: Slovni znakovi, Adobe Caslon Pro.....	35
Ispod: 5.6.2.	
Izvor: Vlastita arhiva	

IZJAVA O AUTORSTVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, Leni Lončarić (*ime i prezime*) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (*obrisati nepotrebno*) rada pod naslovom Izvan konteksta (*upisati naslov*) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:

*(upisati ime i prezime)**(vlastoručni potpis)*

Sukladno čl. 83. Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Sukladno čl. 111. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima student se ne može protiviti da se njegov završni rad stvoren na bilo kojem studiju na visokom učilištu učini dostupnim javnosti na odgovarajućoj javnoj mrežnoj bazi sveučilišne knjižnice, knjižnice sastavnice sveučilišta, knjižnice veleučilišta ili visoke škole i/ili na javnoj mrežnoj bazi završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice, sukladno zakonu kojim se uređuje znanstvena i umjetnička djelatnost i visoko obrazovanje.